Shu nuqtayi nazardan, O‘zbekistonda bandlik siyosatini “ish o‘rni yaratish – inson kapitalini rivojlantirish – kasbiy kompetensiyalarni oshirish – mehnat unumdorligini yuksaltirish – yuqori qo‘shilgan qiymat yaratish – sifatli va barqaror bandlikni ta’minlash” uzviy tizimi asosida takomillashtirish maqsadga muvofiq. Mazkur yondashuv mehnat bozorining zamonaviy talablariga moslashuvchanligini oshirish, tarkibiy ishsizlik xavfini kamaytirish va aholi daromadlarining barqaror o‘sishini ta’minlash uchun ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 16-fevraldagi “Mamlakat taraqqiyotining 2030-yilgacha mo‘ljallangan ustuvor yo‘nalishlari doirasida islohotlarni izchil davom ettirish va yangi bosqichga olib chiqishning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-21-son Farmoni (https://lex.uz/docs/-8050769).
2. Ивашковский С.Н. Экономика: Микро и макроаканализов. – М.: Дело, 1999. – С. 244.
3. Вахабов А.В., Таджибаева Д.А., Хажибакиев. Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар. – Т.: Бактрия пресс, 2015. – 584 б.
4. www.stat.uz

FARG‘ONA SHAHRI VA UNING ATROF HUDUDLARIDA SUBURBANIZATSIYA JARAYONLARI

Dehqonboyeva Mavludaxon Nosirjonovna
Farg‘ona davlat universiteti, katta o‘qituvchi
Email: mn.dexqonova@pf.fdu.uz
Mahmudova Niginaxon Qaxramon qizi
Farg‘ona davlat universiteti Geografiya yo‘nalishi 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Farg‘ona shahri va unga tutash atrof hududlarda kechayotgan suburbanizatsiya jarayonlari, ularning ijtimoiy-iqtisodiy, demografik hamda hududiy-infratuzilmaviy omillari tahlil qilinadi. So‘nggi yillarda Farg‘ona aglomeratsiyasining tezkor kengayishi, shahar atrofi (suburban) hududlarida aholi va iqtisodiy faoliyatning joylashuv tendensiyalari o‘rganilgan. Maqolada suburbanizatsiyaning ijobiy jihatlari bilan birga, yer resurslaridan foydalanish, transport va ekologik muammolar ko‘rib chiqiladi. Izlanishlar natijasida shahar atrofi hududlarini barqaror rivojlantirish hamda shahar rejalashtirish strategiyalarini takomillashtirish bo‘yicha ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *Suburbanizatsiya, Farg‘ona aglomeratsiyasi, shahar atrofi hududlari, demografik o‘sish, urbanizatsiya, yer resurslari, transport infratuzilmasi, hududiy rejalashtirish.*

KIRISH: Zamonaviy urbanizatsiya jarayonlarining muhim va o‘ziga xos bosqichlaridan biri bu — suburbanizatsiya, ya’ni aholi va ishlab chiqarish hamda xizmat ko‘rsatish ob’ektlarining shahar markazlaridan shahar atrofi hududlariga ko‘chishi va joylashuvidir. Bu jarayon dunyoning ko‘plab rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarida shahar aglomeratsiyalarining shakllanishi hamda hududiy tuzilmasining o‘zgarishida hal qiluvchi rol o‘ynamoqda.

O‘zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, sanoat va xizmat ko‘rsatish sohalarining jadal rivojlanishi hamda aholi sonining o‘sishi shahar va shahar atrofi hududlarining o‘zaro integratsiyasini tezlashtirmoqda. Ayniqsa, aholi zich joylashgan Farg‘ona vodiysida, xususan Farg‘ona shahri va uning atrofidagi tumanlarda ushbu jarayonlar yaqqol namoyon bo‘lmoqda.

Farg‘ona shahri mintaqaning yirik sanoat, madaniylashtirish va ma’muriy markazi bo‘lib, uning atrofidagi Toshloq, Farg‘ona, Quvasoy hamda Marg‘ilon shahri yo‘nalishlarida urbanizatsion ta’sir doirasi tobora kengayib bormoqda. Suburbanizatsiya jarayonini har

tomonlama ilmiy o‘rganish shahar va shahar atrofi hududlarini mutanosib rivojlantirish, resurslardan unumli foydalanish hamda barqaror infratuzilmani yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama: Farg‘ona shahri va uning atrof hududlarida suburbanizatsiya jarayonlarining rivojlanishiga bir qancha obyektiv va subyektiv omillar ta’sir ko‘rsatmoqda:

Demografik va ijtimoiy omillar: Farg‘ona vodiysida aholi tabiiy ko‘payish darajasining yuqoriligi shahar markazida aholi zichligining ortishiga olib kelmoqda. Natijada aholining turmush sharoitlarini yaxshilash, shaxsiy uy-joyga ega bo‘lish intilishi ularning shahar atrofi qishloq va shaharchalariga ko‘chib o‘tishiga turtki bo‘lmoqda. Iqtisodiy omillar: Shahar markazida yer va uy-joy narxlarining yuqoriligi, aksincha, shahar atrofi hududlarida ko‘chmas mulk narxlarining nisbatan arzonligi suburbanizatsiyani tezlashtiruvchi asosiy omillardan biridir. Bundan tashqari, shahar atrofida yangi kichik sanoat zonalari, logistika markazlari va xizmat ko‘rsatish shoxobchalarining barpo etilishi ish o‘rinlarining ham shahar markazidan tashqariga siljishini ta’minlamoqda. Transport va kommunikatsiya: Shahar va shahar atrofi o‘rtasidagi transport aloqalarining yaxshilanishi (yo‘nalishli taksilar, shaxsiy avtomobillar sonining ortishi, yangi yo‘l Infratuzilmalari) aholining shahar markaziga qatnab ishlashi yoki o‘qishi uchun imkoniyat yaratmoqda (mayatniksimon migratsiya). Ekologik va hududiy muammolar: Shahar markazidagi shovqin, havo ifloslanishi hamda yashil hududlarning qisqarishi natijasida aholining ekologik qulay va ochiqroq shahar atrofi hududlarida yashashga bo‘lgan talabi ortmoqda.

Biroq, Farg‘ona shahri va uning atrofida kechayotgan suburbanizatsiya jarayonlari bir qator muammolarni ham keltirib chiqarmoqda:

- Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan unumdor yerlarning noqishloq xo‘jalik maqsadlariga (uy-joy va sanoat ob’ektlari qurilishiga) ajratilishi.
- Shahar va shahar atrofi yo‘llarida transport tirbandliklarining ortishi.
- Muhandislik-kommunikatsiya (elektr, gaz, suv, oqova suv) va ijtimoiy (maktab, bog‘cha, tibbiyot muassasalari) infratuzilmaga tushadigan yuklamaning keskin ortishi.

Natija: Farg‘ona shahri va uning atrof hududlaridagi suburbanizatsiya jarayonlarini tahlil qilish natijasida quyidagi asosiy xulosalar olindi:

Aglomeratsiya hududining kengayishi: Farg‘ona shahri atrofidagi Toshloq, Farg‘ona va Quvasoy tumanlarining ma’lum qismlari amalda shahar bilan yagona ijtimoiy-iqtisodiy va hududiy tizimni hosil qilgan. Bu hududlarda "qishloq" turmush tarzi o‘rnini "shahar" turmush tarzi egallamoqda.

Mayatniksimon migratsiyaning ortishi: Har kuni shahar atrofi hududlaridan Farg‘ona shahriga mehnat va o‘qish maqsadida qatnaydigan aholi oqimi keskin ko‘paygan. Bu esa shahar ichki va kirish yo‘llariga bo‘lgan tushuvchi transport yuklamasini oshirmoqda.

Infratuzilma nomutanosibligi: Shahar atrofi hududlarida aholi soni va uy-joylar hajmi jadal ortayotgan bo‘lsa-da, ijtimoiy va muhandislik-kommunikatsiya infratuzilmasi rivojlanish darajasi ushbu o‘sish sur’atlaridan ortda qolmoqda.

Yer resurslaridan foydalanish samaradorligining pasayishi: Sug‘oriladigan qishloq xo‘jalik yerlarining tartibsiz va rejasiz ravishda qurilish zonalari ostida qolib ketish xavfi mavjud.

XULOSA: Farg‘ona shahri va uning atrof hududlarida suburbanizatsiya jarayoni ob’ektiv va muqarrar hodisa bo‘lib, u Farg‘ona aglomeratsiyasining kelgusi rivojlanish tendensiyalarini belgilab bermoqda. Ushbu jarayonni tartibli va barqaror yo‘naltirish uchun quyidagi ilmiy-amaliy choralar amalga oshirilishi zarur:

Yagona Bosh reja va Hududiy rejalashtirish: Farg‘ona shahri va unga tutash tumanlarni (Farg‘ona, Toshloq, Quvasoy, Marg‘ilon) alohida emas, balki vagonli yagona aglomeratsiya sifatida kompleks rejalashtirish konsepsiyasini ishlab chiqish.

Er resurslarini muhofaza qilish: Qishloq xo‘jaligiga mo‘ljallangan unumdor yerlarni noqishloq xo‘jalik maqsadlarida foydalanishni qat’iy nazoratga olish va shahar atrofida ko‘p qavatli uy-joylar hamda ixcham (kompakt) yer uchastkalarini rejalashtirish.

Jamoat transportini rivojlantirish: Shahar va shahar atrofi o‘rtasida zamonaviy, tekor va sig‘imi katta bo‘lgan jamoat transporti (tezkor avtobus yo‘nalishlari, elektrobuslar) qatnovini yo‘lga qo‘yish orqali shaxsiy avtomobillar oqimini kamaytirish.

Infratuzilmani muvozanatlash: Shahar atrofi hududlarida ijtimoiy (maktab, bog‘cha, poliklinika) va maishiy xizmat ob’ektlarini jadal barpo etish orqali aholining shahar markaziga bo‘lgan ehtiyojiy bog‘liqligini kamaytirish va hududiy muvozanatni ta’minlash.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi.* – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2021.
2. Soliyev A.S. *Mintaqaviy ekonomika va urbanizatsiya.* – Toshkent: Университет, 2014.
3. Tojiyeva Z.N. *O‘zbekiston demografik jarayonlari va ularning hududiy xususiyatlari.* – Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
4. Nazarov M. *Farg‘ona vodiysi shaharlari rivojlanishi va urbanizatsiya muammolari.* – Farg‘ona: Farg‘ona nashriyoti, 2019.
5. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistikasi qo‘mitasi ma’lumotlari (2020–2025-yillar).
6. Harvey, D. *Spaces of Capital: Towards a Critical Geography.* – Edinburgh University Press, 2001.